

NÁDASDY ÁDÁM
Milyen nyelv az angol?
Corvina
Budapest, 2024

Fazekas Hanna Dóra

Kis angol útikalauz stopposoknak

Kíváncsisággal vegyes elragadtatással vettem kézbe Nádasy Ádám szerény terjedelmű, ám annál gazdagabb könyvét, melynek címe nem árul zsákhamacskát. *Milyen nyelv az angol?* – áll a borítón, és a magamfajta angloomán, akit egészen az anglisztika képzés doktori iskolájáig repített a ködös Albion iránti szeretet, elmereng a válaszon, mielőtt felütné a kötetet. Milyen is ez a nyelv, melynek bővölete számomra részben családi örökség, Beatles-dalokat gitározó néhai édesapám szívmengető emléke, részben pusztán áhítat a szigetország gazdag kultúrája, történelme, művészete iránt? Habár Nádasy többek között csodálatos költő, műfordító, esszéista, talán nem ok nélkül feltételezem, hogy ezúttal nyelvész alteregója invitál őt órai teára, és kétszáz oldalba tömörített, átfogó nyelvi tankönyvet tartok a kezemben, azonban a legelső mondat máris elbizonytalanít: „Ez a könyv nem angol nyelvkönyv” (11) – indít a szerző a rá jellemző nyíltsággal, majd „tájéleírásként” aposztrofálja művét, mely az angol nyelv „hegy-völgyeibe” (11) kalauzol bennünket. A nyelvész Nádasy ugyanis éppoly felszabadultan őszinte, elegáns, nagy tudású és finom humorú, mint költő vagy prózaíró éneke, és ekkor már egyértelmű, hogy ez a kicsiny kötet jócskán túlmutat azon, hogy angol nyelvi gyorstalpalóra küldje az olvasót – noha erre is nagy örömmel vállalkozik. A végeredmény izgalmas egyveleg, tankönyvbe oltott történelmi

barangolás kulturális anekdoták között, nyelvtani miértek boncolgatása, valamint útmutató az angol kiejtés, szókincs és dialektusok labirintusában való kalandozáshoz, mindez átítatva ennek a mindenütt jelen lévő nyelvnek a lenyűgöző ismeretével és már-már tapintható szeretetével.

A könyv összetettsége és felépítése egyébiránt kevesebb meglepetést okozhat azoknak, akik olvasták a szerző *Milyen nyelv a magyar?* című „előzménykötetét”, mely 2020-ban jelent meg, ugyancsak a Corvina Kiadó gondozásában. Akkor Nádasdy anyanyelvünket vette górcső alá, és az angol változat is bővelkedik a magyar nyelvhez való visszacsatolásokban, gyakran kitérve arra, hogyan épültek be angol eredetű vagy közvetítésű szavak a magyarba, illetve hogyan alakult az angoltanítás és -tanulás idehaza, milyen buktatói vannak a kiejtésnek, és mi okozza hazánkban a legnagyobb gondot, ha magyar fejjel igyekszünk angolt tanulni. Roppant érdekes például az az alfejezet, mely rávilágít, miként került be több *u* betűs angol szó [ö] kiejtéssel a magyarba, és hogyan váltak ezek végül a szókincsünk részévé (mint a *dömper* vagy a *tröszt* esetén), illetve cserélődtek le, amikor a második világháború után a technikának köszönhetően egyre több angol beszédet hallhattak a magyarok, aminek hatására a *kecsöp*, *löncs* és társai óhatatlanul tovatűntek. A könyv tehát főképp magyar nézőpontból közelíti meg az angol nyelvet, illetve gyakran utal az angol közvetítő szerepére, amely a hatvanas évektől kezdve folyamatosan eszközzé vált más nyelvek kezében, ezáltal sok olyan kifejezés is kialakult (például az *Enjoy your meal!*), melyet egy anyanyelvi beszélő sohasem indítványozna, más nemzetek szülőltői mégis feltétlenül szükségét látják.

Érdekes persze a magyar nézőpont alakulása megannyi év alatt, ugyanis a mai korban a közösségi média hatására az angol szavak elárasztják a világot. Nem véletlen, hogy amikor nemrégiben magyar fiatalokat kérdeztek¹ a Sziget Fesztiválon gyakran használt szlengszavaikról, szinte kizárólag angol kifejezéseket említettek – előkerült többek közt a *rizz*, a *slay*, a *smash*, a *flex* és a *side eye*. Ezeket jobbára változtatás nélkül veszik át, meghaladva azokat a Nádasdy által felsorolt, magyarra hangolt angol átvételeket is, melyeket új szavakként jegyez fel a negyedik fejezeten belül: *fling*, *szpojleréz*, *random*, *trollkodik*. A TikToknak és egyéb közösségi platformoknak hála sok kifejezés írásos formában terjed, ami

1 Kiderítettük, hogyan beszélnek a fiatalok, telex, 2023. 08. 17., www.youtube.com/watch?v=B_mtqcWn8mI.

nemcsak más nyelvekbe integrál komplett angol szavakat, de az angol anyanyelvűek kommunikációját is homogenizálja. A BBC World Service *The Global Story* című podcastjában tavaly novemberben² értekeztek erről, kitérve rá, hogy ma már alig különbözik egymástól egy új-zélandi és egy brit tinédzser beszéde, valamint szóba került a nyelv egyre gyorsuló változása is, amit szintén elősegítenek a közösségi platformok; az Oxford szótár kiadója, az Oxford University Press például minden évben megválasztja az év szavát, és 2023-ban a *rizz* lett a befutó, a podcastadás azonban már letűnőfélben lévő jelenségként nyilatkozik erről, hiszen a Z generációt váltó Alfák már nem szívesen használják ezt a szót.

A nyelv örökös, dinamikus formálódása Nádasdy számára is központi téma, és megállapítja, a nyelvromlás jelensége nem létezik, „a nyelvtudomány nem mondja, hogy a régebbi nyelvallapot, szóhasználat, kiejtés jobb vagy szebb volt, mint a mai” (217). Mint elbeszéli, amióta adatok állnak a nyelvészek rendelkezésére (nagyjából hatezer éve), „a nyelvek nem mutatnak se fejlődést, se visszafejlődést” (138), csak folyamatos változást, melynek szemléltetéseként a hullámzó tenger képét idézi meg. Fontos emlékeztető volt ez számomra, hogy a nyelvtanulás sohasem érhet véget, érdemes követni az újdonságokat, ha bármilyen idegen nyelv gyakorlásában szeretnénk naprakészek maradni. Az angol nyelv szerelmeseinek ezen a ponton szívesen ajánlom a BBC *The English We Speak*³ elnevezésű podcastját, mely új keletű idiómákat magyaráz el néhány percben, megkönnyítve azok aktív szókincsünkbe való integrálását.

Ha szeretnénk mélyebb kapcsolatot kialakítani az angollal, akkor a jelenkori változások mellett természetesen érdemes a múltba is tekintenünk. A szerző például egyik prominens magyar fordítójaként Shakespeare nyelvéről is hosszabban is értekezik, emellett alapos áttekintést nyújt olvasójának az angol nyelv szövevényes történetéről, ízelítőt kínálva az óangoltól kezdve a közé pangolon át a korai újangolig, míg megérkezünk a 18. században kialakuló mai angol időszakáig. Valamint sokat boncolgatja az angol keveréknyelv jellegét, mert bár germán eredetű, és szerkezete teljes mértékben ezt tükrözi, szókincsében rengeteg jövevényszó található, főképp francia, latin, illetve latin közvetítésű görög. Az angol ezáltal hidat képez különböző nyelvek között, szóképzésének bemutatását Nádasdy a harmadik fejezetben „germán–latin meccs”-ként dramatizálja. Jorge Luis Borges, a latin-amerikai irodalom

2 *How Gen Z and TikTok are changing the way we speak*, BBC World Service, 2024. 11. 23., www.youtube.com/watch?v=p-N3-Q8WYfU.

3 www.bbc.co.uk/learningenglish/english/features/the-english-we-speak

egyik legfontosabb alakja a hetvenes években egy beszélgetés során⁴ éppen ezt nevezi az angol nyelv legnagyobb erényének, amikor azt ecseteli, miért olvas sokkal többet angolul, mint spanyolul: „Az angol egyszerre germán és latin nyelv, két különböző regiszter. Így bármit fejeznénk ki, két szóból is választhatunk, melyek nem pontosan ugyanazt jelentik.”⁵ Ezután párba állítja a *dark* és *obscure*, a *fraternal* és *brotherly* szavakat, valamint elmondja, mekkora különbséget jelent, ha egy versében a *Holy Ghost* szerepel *Holy Spirit* helyett, vagyis a szansz eredetű szó a latin helyett. Az angolt továbbá a prepozíciók használatáért is méltatja, melyek segítségével szerinte bármi kifejezhető: *to laugh off*, *to dream away*, *to live down* – sorolja vidáman, majd megállapítja, hogy spanyolul ez nem lehetséges, hisz mindez a germán nyelvtan hozadéka.

Ha már a nyelvtannál tartunk, a könyv két legsűrűbb fejezete egyértelműen a második és a harmadik, melyekben Nádasdy tulajdonképpen végigkísér minket jobbra a teljes angol nyelvtanon, de erre az előszóban figyelmeztet is – mi több, javaslatot tesz, hogy nyugodtan kezdjük hátulról az olvasást, amennyiben megrettennénk a kötet elejétől. Esetemben erre nem volt szükség, roppant mód élveztem a nyelvtani fejezeteket (is), különösen, mert a szerző briliáns elméje itt kiváltképp megmutatkozik. Nádasdy olyan mértékű tudást fog össze játszi könnyedséggel és pedantériával, mely hosszú évek munkája alatt érlelődik meg. Aki tanított már angolt, az tisztában lehet vele, milyen fejtörést tud okozni bizonyos szabályok áthangolása a magyar gondolkodásra, Nádasdy azonban közérthetően és élvezetesen tudja tálalni az angol nyelv legsajátosabb pikantériáit is.

Mindenesetre, amennyiben száraznak ítéljük a könyv elejét, valóban profitálhatunk abból, ha a második felével indítunk, ebben a részben ugyanis előtérbe helyeződik a szókincs, majd egy kis nyelvtörténeti kitékintő után a dialektusok és akcentusok, végül a kiejtés kerülnek sorra. Ezek a lazább szöveű fejezetek több anekdotát, érdekességet tartalmaznak, a szerző e helyt gyakrabban fogalmazza meg személyes véleményét olyan kérdésekkel kapcsolatban, mint például az a dilemma, hogy Budapest ejtése angolosan vagy magyarosan ildomosabb-e, ha más nyelven

4 William F. Jr. BUCKLEY, *Firing Line with William F. Buckley Jr.: Borges: South America's Titan* (Hoover Institution Library & Archives), 1977. 02. 01., www.youtube.com/watch?v=bNxzQSheCkc

5 „English is both a Germanic and a Latin language, those two registers. For example, for any idea you take, you have two words. Those words do not mean exactly the same.” – a szerző fordítása.

szólalunk meg. Valamint megcáfol több olyan hiedelmet is, ami az angollal kapcsolatban beivódott a magyar gondolkodásba; ilyen például az a tévhit, hogy az angol nyelv szokatlanul gazdag idiómákban – úgynevezett anglicizmusokban –, mely szerinte oda vezethető vissza, hogy az angolban kevés a ragozás, ezáltal a tanárok „szegényesnek” ítélték a nyelvtanát, hiányosságait pedig kifejezések tanításával igyekeztek pótolni. A magyaros gondolkodás buktatói gyakran előtérbe kerülnek a könyvben, hiszen az angol nyelv tanulása más hozzáállást igényel. Itt azonban érdemes megemlítenünk, hogy a szerző kerek-perec kijelenti, „a nyelvtudomány nem mondja, hogy az anyanyelv egy neki megfelelő, sajátos gondolkodást alakítana ki a beszélőiben” (216), így nem beszélhetünk kifejezetten magyar nézőpontról sem. Én azonban mégis úgy érzem, saját nyelvtanulói tapasztalataimra támaszkodva, hogy gyakran nem a szabályok bebiflázása vitt közelebb egy adott nyelvhez, hanem a fokozatosan életre hívott, újfajta gondolkodás.

Nehéz kategorizálni ezt a kötetet, hiszen nyelvkönyvként, szórakoztató irodalomként, történelmi tablóként egyaránt örömminket lelhetjük benne, de talán pont ez a sokoldalú megközelítés teszi ennyire üdítővé és könnyen befogadhatóvá. Épp olyan, mint a szerzője, aki néhol komoly professzor, máskor szelíd humorista, de költői énje is többször beköszön. Bár jól jön az olvasáshoz valamennyi angolismeret, és bizonyos pontokon nehézséget okozhatnak a sűrűbb nyelvtani fejtegetések, meglátásom szerint inkább a nyelv szeretetteljes bemutatása áll a könyv középpontjában, ami érdekes lehet bárki számára, aki nyitottnak érzi magát az angol „hegy-völgyes” szépségeire.